

FILOZOFIJA POLITIKE U GEORGA LUKACSA¹

Kada je riječ o Lukacseovoj filozofiji politike, onda pod tim ne podrazumijevamo sve političke spise i sva razmatranja politike ovog značajnog mislioca našeg stoljeća. Tu se ograničavamo na one njegove misli i studije, koje problematiku čovjekova političkog djelovanja istražuju s obzirom na slobodu ljudskog samobitka u političkoj zajednici i na razini suvremene svjetske povijesti. U tom su pogledu svakako Aristotel i Hegel oni mislioci, koji su, uz Marxa, najodlučnije utjecali na izgradnju Lukacseve političke misli. Moglo bi se, štaviše, reći da Aristotelova filozofija politike i Hegelova filozofija povijesti predstavljaju okvir unutar kojeg se može razumijeti kako Lukacseova tako uopće marksistička filozofija politike. Pri tome međutim, ono najbolje: kritika politike i kritika filozofije mogu uslijediti samo ozbiljenjem politike i filozofije u istinski slobodnoj socijalističkoj zajednici.

Iako su politička misao i političko djelovanje usko povezani, bilo bi pogrešno političku misao tumačiti isključivo iz političke aktivnosti. A upravo se to vreoma često činilo u dosadašnjim interpretacijama i ocjenama Lukacseove filozofije uopće, a filozofije politike napose. Pritom se polazilo od shvaćanja, po kojem bi politička aktivnost našeg mislioca bila odlučna za razumijevanje njegove političke misli, pa i same filozofije politike. Tako se obično navodilo, da je Lukacs 1919. godine aktivno sudjelovao u revoluciji u Mađarskoj, da je bio narodni komesar za obrazovanje u Mađarskoj Sovjetskoj Republici itd. Drugim riječima, time se htjelo reći da je Lukacs-političar nadmašio Lukacsa mislioca i da je političar determinirao filozofa. U Predgovoru II izdanju »Povijesti i klasne svijesti«, godine 1967. sam Lukacs, međutim, naprotiv ističe, da je teoretska djelatnost, dakle djelatnost filozofa, kritičara, etičara i estetičara, bila odlučna i centralna njegova preokupacija. Lukacs pritom navodi, da, kada se aktivno priključio komunističkom pokretu, nije ni slutio da će time za jednu deceniju postati političar, te kaže: »To su odredile prilike. Kada je u veljači 1919. bio pohapšen CK Partije, smatrao sam svojom dužnošću prihvatiti ponuđeno mjesto u — napola ilegalnoj — zamjenni komiteta.

U dramatičnom kontinuitetu slijedili su: narodni komesar za obrazovanje u Sovjetskoj republici i politički narodni komesar u Crvenoj Armiji, ilegalni rad u Budimpešti, frakcijska borba u Beču, itd. »Tek sada bio sam ponovo stavljen pred zbiljsku alternativu«², zaključuje Lukacs. A »zbiljska alternativa« je bila: ili biti političar ili se koncentrirati na teoretsku djelatnost. O tome je, prema riječima samog Lukacsa, odlučila njegova »interna, privatna samokritika«, tj. osobno osvješćenje i osvjedochenje u vlastite sklonosti i sposobnosti. Jer, »ako sam«, nastavlja Lukacs u spomenutom Predgovoru, »očito imao pravo tako kao što sam imao, a ipak morao pretrpjeti tako eklatantan poraz, onda su se moje praktičko-političke sposobnosti morale pokazati ozbiljno problematičnima. Stoga sam s mirnom savješću mogao napustiti političku karijeru i ponovo se koncentrirati na teoretsku djelatnost. Zbog te odluke nisam se nikada pokajao«, završava Lukacs svoju retrospektivu.

Istina, Lukacs je, skoro 30 godina nakon te odluke, ponovo aktivno sudjelovao u političkim događajima u Mađarskoj 1956. i postao političarem — bio je ministar u vladi Imre Nagyja. O tome u spomenutom Predgovoru Lukacs kaže: »Što sam 1956. ponovo morao prihvatiti ministarsku dužnost, nije značilo nikakvu protivrječnost. Prije prihvaćanja dužnosti izjavio sam, da važi samo za prijelazno vrijeme, za vrijeme najakutnije krize; čim nastane konsolidacija, ja ću se odmah ponovo povući«.³

Očito, Lukacs je teoretsku djelatnost preferirao pred praktičko-političkom. To ne bismo isticali da još i danas ne postoje pokušaji da se Lukacsa i kao filozofa, suprotno njegovim vlastitim mislima, protumači isključivo iz njegova političkog držanja i djelovanja. Tako nas je još prije pet godina jedan od vodećih ljudi u političkom životu današnje Mađarske skupa s brojnom delegacijom, koju je on predvodio u Jugoslaviji, a koja je tom prilikom posjetila i Fakultet političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu, pokušao uvjeriti, kad smo ga pitali za sudbinu Lukacseve filozofije u Mađarskoj, da se godine 1956. najbolje vidjelo što je Lukacs: — po mišljenju uvaženog funkcionera Lukacs je »zastranjivač« i »otpadnik«. Nije to izraz samo nerazumijevanja velikih ljudi u malih naroda, nego ironija našeg vremena, u kojem se dva glavna predstavnika stvaralačkog marksizma optužuju za skretanje i otpadništvo od socijalizma i marksizma. Međutim, dok Bloch pjesnički »sanja o »nadi« i »bitku koji još nije«, Lukacs znanstveno analizira političku, filozofsku i umjetničku proizvodnju suvremenog svijeta i evropske povijesti uopće, da bi se u svojoj filozofsko-povijesnoj koncepciji »demokratskog poretka svijeta« podudarao s Blochovom vizijom komunizma kao »polisa bez politeje«. Oba ova mislioca već preko 50 godina, svaki na svoj originalni način, stvaralački razvijaju marksističku misao i predstavljaju

Već studija »Taktika i etika« iz godine 1919. pokazuje usmjerenost Lukacseve misli na centralni problem filozofije politike. Iako je posvećena praktičkim pitanjima organizacije i revolucije, konkretno: razmatranju cilja i sredstava, već u toj studiji se pojavljuju glavni pojmovi Lukacseve filozofije politike: »objektivna mogućnost« i »klasna svijest«. Ovi mu pojmovi, kako dobro uočava Peter Ludz u svojoj raspravi o Lukacsevu pojmu demokratske diktature, služe za uspostavljanje jedinstva etike i taktike, tj. jedinstva cilja i sredstava. »Klasna svijest« omogućuje Lukacsu da shvati »cilj i ozbiljenje cilja u jednome«⁴ kao što mu kategorije »objektivne mogućnosti« osigurava da komunizam razumije u podudaranju toga tzv. »konačnog cilja« s konkretnom povijesnom situacijom. Lukacs u vezi s tim kaže: »Taktika znači praktičku primjenu teorijski čvrsto položenih principa. Taktika je stoga povezujući član između postavljanja cilja i neposredno dane zbiljnosti. Ona je, dakle, određena s dviju strana. Na jednoj strani pomoću nepovratno učvršćenih principa i postavljanja cilja komunizma, na drugoj strani pomoću stalno promjenjive povijesne zbiljnosti. Kada se često govori o velikoj gipkosti komunističke taktike . . . , tada se za ispravno razumijevanje te rečenice ne smije zaboraviti da je nekrutost komunističke taktike direktna posljedica krutosti principa komunizma«, zaključuje Lukacs⁵. Iako nas »krutost principa komunizma«, kako ju je Lukacs ovdje izložio, podsjeća na Kantovu regulativnost ideja, vrijedno je pri tome uočiti Lukacsevo nastojanje »da se krutost i nepromjenjivost osnovnih principa marksizma poveže s fleksibilnom političkom taktikom«⁶. Ta kombinacija »čvrstih principa« s »gipkom taktikom« omogućila je Lukacsu da izbjegne krajnosti, koje svagdje prijete aktivnom političkom djelovanju, i da, kako u svojoj intelektualnoj autobiografiji sam kaže, vodi »neku vrstu partizanskog rata za svoje znanstvene ideje«, čak i u vrijeme najgoreg terora i oficijelne vladavine staljinizma u međunarodnom komunističkom pokretu. Taj stav iz Taktike i etike« prisutan je i u kasnijim Lukacsevima djelima: u »Blum-tezama« (1928), u »Literaturi i demokraciji« (1947), u raspravama u Petöfi-klubu i Institutu za povijest partije (lipnja 1956.), u »Kismu Albertu Caroccu« od veljače 1962. godine, kao i kasnijim razmišljanjima i izjavama kao npr. u »O raspravi između Kine i Sovjetskog Saveza« (1963) itd. Sva su ta razmišljanja zapravo ponesena mišlju o mogućnosti vlastitog mađarskog puta u komunizam. Što je Lukacs u samoj Mađarskoj od svojih političkih protivnika često izrugivan kao »apstraktni filozof«, to ne umanjuje vrijednost Lukacsevih spoznaja nego indirektno govori samo o blizini njegovih protivnika Staljinovu shvaćanju sovjetskog komunizma. Sam Lukacs, međutim, već 1919. s razlogom ističe, da je »značenje taktičkih odstupanja unutar socijalizma mnogo djelotvornije nego u drugim historijskim pokretima; svjetsko-povijesni smisao ovdje je taktičko mjerilo, a pred poviješću«, kaže Lukacs, »preuzima odgovornost za sva u centar znanstvene analize i revolucionarne kritike klasnog druš-

svoja djela onaj, koji — iz svrshodnih razmišljanja — ne odstupa od uskog i strmog, ali jedinog puta ispravnog djelovanja koji vodi cilju, puta koji propisuje filozofija povijesti.«⁷

U tom Lukacsevu tekstu iz 1919. dolazi do izražaja i potvrde misao, koju smo u uvodu istakli, da suvremena filozofija politike ima svoje mjesto unutar opće filozofije povijesti. Da bi filozofija politike danas odgovorila svojim zadacima, ona se mora uzdići ne samo nad političko djelovanje pojedinačnih individuuma i grupa nego i nad političke akcije pojedinačnih država, bilo da se te akcije odnose na unutrašnju ili vanjsku politiku. Jer samo tada ona može politiku i političko djelovanje promatrati na putu »koji propisuje filozofija povijesti«, kako reče Lukacs — tj. na razini svjetske povijesti. Na taj način politika postaje svjetskom politikom, a filozofija politike dijelom filozofije povijesti, ali ne po receptu koji na sve strane nude moćni blokovi i velesile, i prema njihovom interesu skrojene koncepcije, koje negiraju kako slobodu i ljudsko dostojanstvo pojedinačnih individuuma, tako i suverenitet i pravo pojedinačnih država i naroda. Prema tome, politika postaje svjetskom politikom ne negiranjem individualnih i nacionalnih prava i vrijednosti, nego ozbiljenjem tih prava na svjetsko-povijesnoj razini, tj. uključivanjem u svjetsku povijest na taj način da čovjek, njegovo dostojanstvo i sreća, sloboda i pravednost postanu zbiljski principi suvremenog svijeta i svjetske povijesti. Da bi oni to postali u empirijskom životu svakog pojedinca potrebno je, da, pomoću razvitka svjetske povijesti i prilika a često i nasuprot pojedinim njihovim tendencijama, svaki pojedinac bude u stanju da svoj život i djelovanje provodi s punom sviješću i odgovornošću. U skladu s tim Lukacs pita: »Koja etička razmišljanja stvaraju u individuumu odluku, da nužna filozofsko-povijesna svijest u njemu može postati ispravna politička akcija?«⁸.

To je sigurno najteže od svih pitanja filozofije politike. Jer, riječ je o znanju koje individuum omogućuje »ispravnu političku akciju«, a da ne bude niti »savršeno poznavanje aktualne političke situacije i svih mogućih konzekvencija« po zoru na egzaktnu znanost niti »rezultat čisto subjektivnih razmišljanja«. »U prvom slučaju bilo bi unaprijed«, kaže Lukacs, »svako ljudsko djelovanje nemoguće, u drugom bio bi otvoren put za najveću lakomislenost i frivolnost, te bi svako moralno mjerilo postalo iluzorno«⁹.

Kao rijetko tko Lukacs je već 1919. godine vidio da se znanje o praktičkom ljudskom djelovanju i politici razlikuje kako od egzaktnog znanja tzv. teoretskih znanosti i tehničkog umijeća, tako i od svakidašnjeg znanja, pukih subjektivnih slutnji i vjere. To izražava upravo kategorija »objektivne mogućnosti«, koju Lukacs ovako obrazlaže: »Ova objektivna mogućnost je doduše kod pojedinaca i od slučaja do slučaja različita, ali se u biti i za pojedince i za slučajeve svagda može odrediti«. Ona dakle predstavlja

može biti i drugačije. To pak zahtijeva da u svakom konkretnom slučaju i svatko sam za sebe postigne znanje o objektivnoj mogućnosti svoga djelovanja. U tom smislu Lukacs nastavlja: »Moralno ispravno djelovanje je dakle za svakoga socijalistu najdublje povezano s ispravnom spoznajom dane filozofsko-povijesne situacije, koje prethodni put može biti samo da svaki pojedinac nastoji tu samosvijest spoznati za samog sebe. Za to je prva i neizbježna pretpostavka: izgradnja klasne svijesti«¹⁰. Klasna svijest, koja se kod Lukacsa ovdje još pojavljuje u spomenutom Kantovu značenju regulativnog principa, uzdiže »objektivnu mogućnost« na razinu svjetsko-povijesnog poziva i odgovornosti klasne svijesti. Lukacs kaže: »Da bi ispravno djelovanje postalo istinski i ispravni regulativ, mora se klasna svijest uzdignuti nad svoju puku zbiljsku danost i sebe osvjestiti na svojem svjetsko-povijesnom pozivu i svijesti svoje odgovornosti. Jer, klasni se interes, kojega je ozbiljenje sadržaj klasno-svjesnog djelovanja, ne podudara niti s ukupnošću osobnih interesa individuuma koji pripadaju klasi niti s aktualnim, momentanim interesima klase kao kolektivno jedinstvo. Klasni interesi, koji treba da ozbilje socijalizam, i klasna svijest, koja ih izražava, znače svjetsko-povijesni poziv — a time ranije spomenuta objektivna mogućnost znači također i pitanje, da li je došao historijski trenutak, koji iz stadija stalnog približavanja — skokovito — vodi preko u stadij pravog ozbiljenja«¹¹.

Mada nas prenategnuta pojmovna kombinatorika ovih Lukacsevih analiza u svemu ne mora zadovoljiti, u njima ipak dolazi do izražaja kako usmjerenost suvremenog političkog djelovanja na svjetsko-povijesnu razinu tako i svojevrsnost znanja o praktičkom djelovanju koje treba razviti filozofija politike i filozofija povijesti nasuprot znanju koje razvijaju teoretske znanosti i tehnička umijeća. Kada se ima u vidu, da građanski mislioci tek danas počinju razvijati svojevrsnu znanost o politici i da samo rijetki među njima vide njenu vezu s filozofijom politike i filozofijom povijesti, a da na drugoj strani predstavnici tzv. dijalektičkog materijalizma ni danas o tome još ništa ne slute nego se zadovoljavaju tezom o primjeni dijamanata na historiju, onda značenje i vrijednost ovih Lukacsevih razmišljanja postaju za nas još zanimljiviji i aktualniji. To potvrđuje i slijedeći tekst s kraja studije »Taktika i etika«: »Svaki pojedinac ipak mora znati da ovdje«, riječ je o »historijskom trenutku« prijelaza u »stadij pravog ozbiljenja«, »prema biti stvari, može biti govora samo o mogućnosti. Nemoguće je zamisliti ljudsku znanost (to znači znanost o ljudskom praktičkom djelovanju), koja bi, s tačnošću i sigurnošću kojom astronomija određuje pojavljivanje nekog kometa, mogla za društvo kazati: danas još nije trenutak, mora se čekati, on će doći sutra ili tek za dvije godine. Znanost, spoznaja može pokazati samo mogućnost — a samo u području mogućeg i moguće je normalno, sasvim odgovorno djelovanje, istinsko ljudsko djelovanje« zaključuje Lukacs¹².

Problemi filozofije politike, koji su sadržani u ovom kratkom spisu iz godine 1919., dolaze još bolje do izražaja u djelu »Povijest i klasna svijest«¹³. U tom djelu Lukacs je, po prvi put nakon Marxa, tva stavio problem čovjekova postvarenja. Obnovom hegelovske tradicije u marksizmu, prije svega radikaliziranjem Hegelove dijalektike, u »Povijesti i klasnoj svijesti« Lukacs aktualizira suvremenost i istinitost Marxove misli, pokazujući, kao prvi u našem stoljeću, da je otuđenje centralni problem suvremenog svijeta i da ga može ukinuti samo klasno-svjesni proleterijat. Revolucionarna uloga historijskog materijalizma kao svjevrsne marksističke filozofije politike i filozofije povijesti sastoji se, prema »Povijesti i klasnoj svijesti«, ne samo u tome da proleterijatu omogućiti spoznaju povijesne situacije i njegova klasnog položaja u njoj, nego da ga i osposobi za revolucionarno djelovanje primjereno njegovom bitku i klasnom položaju.

U analizu studija sabranih u »Povijesti i klasnoj svijesti« ovdje ne možemo ulaziti. One su našoj javnosti dobrim dijelom već poznate¹⁴. Umjesto toga radije ćemo ukazati na djelo »Zur Ontologie des gesellschaftlichen Seins«¹⁵.

»Ontologija društvenog bitka« po mišljenju samog Lukacsa bila bi zapravo njegovo glavno djelo, posebno glavno djelo njegove filozofije politike. Od nje nam je međutim za sada poznato samo jedno poglavlje¹⁶ i opća ideja, koju je Lukacs iznio u prvom dijelu svoje studije »Die ontologischen Grundlagen des menschlichen Denkens und Handelns«¹⁷.

U toj studiji Lukacs ističe da se marksizam do sada rijetko shvaćalo kao ontologiju, iako je »u Marxovu djelu filozofski bilo odlučno: da, nadmašujući Hegelov logičko-ontološki idealizam, teoretski i praktički naznači obrise historijsko-materijalističke ontologije. Hegelova pripremajuća uloga počiva na tome, što je on na svoj način ontologiju shvatio kao povijest, koja je — u suprotnosti prema religioznoj ontologiji — »odozdo«, od najjednostavnijeg, zasnovala nužnu povijest razvoja do »gore«, do najsloženijih objektivacija ljudske kulture. Prirodno je što je akcenat pri tome pao na društveni bitak i njegove proizvode, kao što je na isti način za Hegela karakteristično, da se čovjek kod njega pojavljuje kao tvorac samoga sebe. Marxova ontologija odstranjuje iz Hegelove ontologije »prema Lukacsu« sve logičko-deduktivne i povijesno-razvojne teleološke elemente. S tim materijalističkim »postavljanjem na noge« morala je nestati i sinteza jednostavnog iz reda pokretačkih momenata procesa. Kod Marxa nije niti, kao u starih materijalista, atom, niti, kao u Hegela, apstraktni bitak uopće polazna točka. Ovdje ontološki nema ničeg takvog. Sve postojeće mora uvijek biti predmetno, svagda pokretački i pokretani dio konkretnog kompleksa«. U izrazu »konkretni kompleks«¹⁸ najprije se kako Marxova tako i Lukacseva temeljna katego-

ima dvije temeljne posljedice. Prvo cjelokupni bitak je povijesni proces, drugo kategorije nisu iskazi o nečemu postojećem i postajućem (über etwas Seiendes und Werdendes), također ni (idealni) principi formiranja materije, nego pokretački i pokretani oblici same materije: »oblici onstanka, određenja egzistencije«¹⁹, kako je govorio Marx.

Već prije nekoliko godina Lukacs se prihvatio posla da na tim Marxovim temeljima izgradi ontologiju društvenog bitka. Međutim, svojevrsnost društvenog bitka, kaže Lukacs »ne možemo shvatiti, ako ne znamo da društveni bitak može nastati i dalje se razvijati samo na temelju organskog bitka, a ovaj samo na temelju anorganskog bitka«. Prema Lukacsu »znanost već počinje otkrivati pripremajuće oblike prijelaza iz jednog načina bitka u drugi način. Pri tome su principijelno najvažnije kategorije složenih oblika bitka već osvijetljene u suprotnosti prema jednostavnim oblicima: reprodukcija života u suprotnosti prema pukoj promjeni... Također je postalo jasno, da je jednostavniji oblik bitka... jednim skokom odvojen od zbiljskog nastanka složenijeg oblika bitka; ovaj je kvalitativno nešto novo, čija se geneza nikada ne može jednostavno »izvesti« iz jednostavnijeg oblika«²⁰. To su opća ontološka načela prema kojima Lukacs nastoji razviti »ontologiju društvenog bitka« i shvatiti »njegovu svojevrsnost« (seine Eigenart). Drugim riječima, Lukacs vjeruje da je prema tim općim ontološkim principima moguće, iako ne »jednostavno izvesti« a ono izgraditi svojevrsnu znanost o društvenom bitku i njegovim oblicima; dakle, da je prema njima moguće razviti čovjekovu povijesnom, političkom djelovanju primjerenu filozofiju povijesti i politike. To je, međutim, najveće pitanje. Naime: Da li je uopće moguća jedinstvena znanost, koja bi bila u stanju da primjerno osvijetli bitak od njegovih jednostavnih anorganskih oblika preko složenijih organskih do veoma složenih oblika i načina društvenog bitka? Zar nije jedinstvena znanstvenost osnovna predrasuda i dijalektičkog materijalizma našeg stoljeća²¹? Nije li »ontologija društvenog bitka« u načelu različita vrsta znanja i spoznaje nego što je znanje kojim raspolazu ontologije organskog i anorganskog bitka?

Vidjeli smo da je Lukacs u »Taktici i etici« strogo lučio znanje o »istinskom ljudskom djelovanju« od astronomske i uopće prirodoznanstvene tačnosti i sigurnosti. Time je bila zacrtana mogućnost jedne suvremene filozofije politike i filozofije povijesti u njihovu svojevrsnom ontologijskom značenju. Kako smo spomenuli, »ontologija društvenog bitka« predstavlja glavnu temu znanstvenih istraživanja i kasnoga Lukacsa. Da li Lukacs u njima, međutim, dalje razvija značajne spoznaje svojih ranih radova ili ih žrtvuje za volju jedinstvene ontologije dijalektičkog materijalizma, vidjet će se tek nakon objavljivanja djela »Zur Ontologie des gesellschaftlichen Seins«.

¹ Ovaj članak — esej emitiran je na III programu Radio Zagreba, 26. prosinca 1969. u povodu počasnog doktorata koji je Sveučilište u Zagrebu prilikom svoje 300. godišnjice dodijelilo Georgu Lukacsu.

² G. Lukacs: **Geschichte und Klassenbewusstsein**, Luchterhand, 1968. S. 33.

³ Ibidem.

⁴ P. Ludz: »Pojam „demokratske diktature“ u političkoj filozofiji Georga Lukacsa«, **Politička misao**, Zagreb, 1966, 3, str. 152.

⁵ G. Lukacs, kod Ludza str. 153.

⁶ P. Ludz: Ibidem, str. 152.

⁷ G. Lukacs: »Taktik und Ethik« (u: **Geschichte und Klassenbewusstsein**, Luchterhand, 1968, S. 48).

⁸ Ibidem, str. 50.

⁹ Ibidem, str. 51.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem, str. 52.

¹³ Djelo **Geschichte und Klassenbewusstsein** je prvi put objavljeno 1923. a drugo izdanje od 1968. godine je prošireno s ostalim studijama iz vremena od 1919. do 1928. godine kao II svezak ranih spisa Georga Lukacsa koje objavljuje izdavačka kuća »Luchterhand«, Neuwied u Saveznoj Republici Njemačkoj.

¹⁴ O tome su u nas među ostalima pisali: P. Vranicki: **Historija marksizma**, Naprijed, Zagreb 1961; A. Sarčević: »Totalitet i povijest«, **Naše teme**, Zagreb 1962. 7--8; D. Pejović: »Prijeponi Lukacs«, **Forum**, Zagreb 1962. 11; D. Pejović: »Kasna žetva«, **Praxis**, Zagreb 1966, 3, itd.

¹⁵ Izlazi kod »Luchterhanda« koncem 1970. kao 13. i 14. svezak cjelokupnih djela Georga Lukacsa.

¹⁶ Objavljeno u: FORVM, Österreichische Monatsblätter für kulturelle Freiheit XIV/160—163, 1967.

¹⁷ Studija je objavljena 1969. godine u Luchterhandovoj ediciji »ad lectores« 8, S. 148—164.

¹⁸ O tome vidi moju raspravu »Historijski materijalizam i ideologija« (**Naše teme**, Zagreb, 1967. 3, str. 452—472).

¹⁹ G. Lukacs: »Die ontologischen Grundlagen des menschlichen Denkens und Handelns«, u: »ad lectores« 8, S. 148—149.

²⁰ Ibidem.

²¹ O Marxovu historijskom materijalizmu i njegovoj razlici prema dijajamatu vidi moju raspravu »Marx i dijalektički materijalizam«, **Praxis**, Zagreb, 1966, 1, str. 115—130.

DIE PHILOSOPHIE DER POLITIK BEI GEORG LUKACS

Zusammenfassung

Durch sein eigenartiges und riesenhaftes Werk wurde Lukács zu einer bedeutenden Figur der zeitgenössischen europäischen Kultur überhaupt, insbesondere der Philosophie. Er ist einer der einflussreichsten Denker unseres Jahrhunderts. Lukács übte noch immer einen enormen Einfluss nicht nur auf die Marxisten, sondern auch auf bürgerliche Denker auf verschiedenen Gebieten der Kultur aus, indem er das Bündnis zwischen Wissenschaft und Politik, Kunst und Wirklich-

Durch das Thematisieren verschiedenartiger Probleme des menschlichen Lebens und Denkens, bereicherte Georg Lukács die zeitnössische Philosophie und förderte den schöpferischen marxistischen Gedanken, indem er dadurch einen ausserordentlichen Beitrag der allgemeinen zeitgenössischen Kultur gibt. In diesem Auslegen ist jedoch die Rede zwar nur von einem, in der Tat dem wichtigsten Aspekt Lukács' philosophischen Gedankens — von seiner Philosophie der Politik. Dabei ergibt sich, dass Lukács schon 1919 im Werke »Taktik und Ethik«, wie selten jemand gesehen hatte dass sich das Wissen vom praktischen menschlichen Handeln und jenes von der Politik unterscheiden, sowohl vom exaktem Wissen der s. g. theoretischen Wissenschaften und der technischen Künste, als auch vom blossen Alltagswissen, den subjektiven Ahnungen und Glauben. Dadurch war die Möglichkeit einer zeitgenössischen Philosophie der Politik und einer Philosophie der Geschichte in ihrer eigenartigen ontologischen Bedeutung gegeben. Wie bekannt, stellt die Ontologie des gesellschaftlichen Seins« das Hauptthema der wissenschaftlichen Forschungen auch des späten Lukács dar. Ob darin Lukács auch weiterhin wichtige Erkenntnisse seiner früheren Arbeiten weiter entwickelt oder sie jedoch um Willen einer einheitlichen Ontologie des dialektischen Materialismus zum Opfer bringt, wird erst nach der Veröffentlichung des Werkes »Zur Ontologie des gesellschaftlichen Seins« ersichtlich werden.